

**“MÜASİR MƏRHƏLƏDƏ MÜƏLLİM HAZIRLIĞININ
AKTUAL MƏSƏLƏLƏRİ: UĞURLAR VƏ ÇAĞIRIŞLAR”
MÖVZUSUNDA
BEYNƏLXALQ ELMİ KONFRANSIN MATERIALLARI
II HİSSƏ
(TEZİSLƏR)**

15-16 dekabr 2022, Naxçıvan / Azərbaycan

**“ACTUAL ISSUES OF TEACHER TRAINING IN THE MODERN
STAGE: ACHIEVEMENTS AND CHALLENGES”
MATERIALS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
PART 2
(THESES)**

December 15-16, 2022 Nakhchivan / Azerbaijan

**“АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ
НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ: УСПЕХИ И ВЫЗОВЫ”
МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
ЧАСТЬ 2
(ТЕЗИСЫ)**

15-16 декабря 2022, Нахчыван / Азербайджан

BEYNƏLXALQ ELMİ KONFRANSIN TƏŞKİLAT KOMİTƏSİ
HƏMSƏDRLƏR

Azad Novruzov - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun rektoru

Elbrus İsayev - Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru

Rüfət Əzizov - Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun direktoru

MƏSUL ELMİ KATİBLƏR

Dos. Qurban Qurbanlı - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun elmi katibi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Dos. Orxan Cəfərov - Naxçıvan Dövlət Universitetinin elmi katibi, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru

Dos. İlham Cavadov - Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi-Pedaqoji Tədqiqatlar Mərkəzinin direktoru, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru

ÜZVLƏR

1. Dos. Çapay Quliyev – Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun prorektoru, psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru

2. Dos. Həbibə Allahverdiyeva - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun prorektoru, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru

3. Prof. İsmayıl Əliyev - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun Pedaqogika və psixologiya kafedrasının müdiri, pedaqogika üzrə elmlər doktoru

4. Prof. Yusif Səfərov - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun professoru, filologiya üzrə elmlər doktoru

5. Dos. Yaqub Məmmədov - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun Riyaziyyat və tədrisi metodikası kafedrasının müdiri, riyaziyyat üzrə elmlər doktoru

6. Dos. Kamal Camalov - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun Pedaqogika və psixologiya kafedrasının dosenti, pedaqogika üzrə elmlər doktoru

7. Dos. Həsənəli Eyvazov - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun Azərbaycan dili və ədəbiyyat kafedrasının müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

8. Dos. Vahid Rzayev - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun Pedaqogika və psixologiya kafedrasının dosenti, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru

9. Dos. Rövşən Vəliyev - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun dekanı, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru

10. Prof. Məmməd Rzayev - Naxçıvan Dövlət Universitetinin Fəlsəfə və sosial iş kafedrasının professoru, fəlsəfə üzrə elmlər doktoru

11. Prof. Əsgər Qədimov - Naxçıvan Dövlət Universitetinin Azərbaycan dili və ədəbiyyatı kafedrasının professoru, filologiya üzrə elmlər doktoru

12. Dos. Mətanət Quliyeva - Naxçıvan Dövlət Universitetinin Fənlərin tədrisi metodikası və texnologiya müəllimliyi kafedrasının müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

13. Dos. Sevinc Orucova - Naxçıvan Dövlət Universitetinin Pedaqogika və psixologiya kafedrasının dosenti, psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru

14. Dos. Ənvər Abbasov - Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun direktor müavini, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru

15. Dos. Rəfiq Qəndilov - Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun direktor müavini, kimya üzrə fəlsəfə doktoru

16. Ülkər Babayeva – Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun direktor müavini

17. Nəcibə Mustafayeva - Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun direktor müavini

18. Prof. Akif Abbasov - Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun elmi katibi, pedaqogika üzrə elmlər doktoru

19. Prof. Hümeyir Əhmədov - Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun şöbə müdiri, pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor

20. Prof. İntiqam Cəbrayilov - Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun şöbə müdiri, pedaqogika üzrə elmlər doktoru

21. Prof. Pıralı Əliyev - Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun şöbə müdiri, pedaqogika üzrə elmlər doktoru

22. Rasim Babayev - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun təsərrüfat və xidmət şöbəsinin müdiri

23. Şəfayət Sadiqova - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun kitabxana müdiri

24. Zöhrə Sadiqova - Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun “Məktəb” nəşriyyatının direktoru

“Müasir mərhələdə müəllim hazırlığının aktual məsələləri: uğurlar və çağırışlar” mövzusunda Beynəlxalq elmi konfransın materialları Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun Elmi Şurasının 28 dekabr 2022-ci il tarixli (prot. №04) qərarı ilə çap olunur.

IN THE TRAINING OF STAFF ON PEDAGOGICAL QUALIFICATIONS PLACE AND ROLE OF EDUCATIONAL ISSUES

Education of students - future teachers is carried out in the process of joint activity of teachers and students. The main thing in this process is what relationships develop, what feelings students and teachers experience, what is the content of their joint activities. This approach allows organizing an interesting and eventful life at the university, which is the main condition for the effectiveness of education of students - future teachers at the university.

Key words: educational process, personal development, values, culture, educational lesson, moral problems

PEDAQOJİ İXTİSASLAR ÜZRƏ KADRLARIN HAZIRLANMASINDA TƏRBİYƏ MƏSƏLƏLƏRİNİN YERİ VƏ ROLU

Ötən əsrdə ali məktəblərdə tərbiyə prosesinin təşkilinə xüsusi diqqət yetirilməyib, tərbiyə ilə yalnız bir neçə müəllim məşğul olub. Müasir universitet üçün yenilik, tələbələrin – gələcək müəllimlərin tərbiyə prosesinin məcburi təşkili faktıdır. Müasir tərbiyə prosesi universitetlərdən tələbələrin dərsləndikən tərbiyə fəaliyyətini təşkil etməyi tələb edir ki, bu da öz növbəsində mütləq şəkildə tələbələrin sinifdə tərbiyəsi ilə tamamlanmalıdır.

Tələbələrin hər kəs üçün ümumi olan müəyyən bir tərbiyə səviyyəsinə uyğunlaşdırılmasına deyil, onların şəxsi inkişafına diqqət yetirərək, tərbiyəsinin nəticələrini yeni şəkildə araşdırmaq lazımdır. Hazırda universitetlər üçün yeni tələb də ortaya çıxıb – tələbələrin tərbiyəsi üçün xüsusi proqramlar hazırlamaq. Universitetlərdə tələbələrin tərbiyəsi prosesinə kütləvi tədbirlər, tələbələrin dərsləndən asudə vaxtlarında və ya konkret məsələ ilə bağlı tələbələrlə profilaktik söhbətlər daxildir.

Sinifdə həyata keçirilməli tərbiyənin məzmununu bilmək tam iş üçün kifayət etmir. Müəllim həm də tərbiyəni necə həyata keçirəcəyi, bu məzmunu necə çatdıracağını anlamalıdır.

Tələbələrin tərbiyəsi məqsədi cəmiyyətimiz üçün insan, ailə, vətən, əmək, təbiət, mədəniyyət, sülh, bilik, sağlamlıq kimi fundamental dəyərlər üzərində qurulub. Harada yaşamasından, hansı millətə mənsub olmasından və hansı dinə etiqad etməsindən asılı olmayaraq bütün insanları birləşdirən budur. Müəllimlər tələbələrin şəxsiyyətinin inkişafının müsbət dinamikasını təmin etməyi rəhbər tuturlar ki, bu da cəmiyyətin, bu dəyərlərin əsasında formalaşdırdığı biliklərin, əsas normaların mənimsənilməsində, bu sosial dəyərlərə müsbət münasibət inkişaf etdirməkdə, bu dəyərlərə uyğun davranış təcrübəsinin əldə edilməsində, formalaşmış bilik və münasibətlərin praktikada tətbiqi təcrübəsində ifadə olunur.

Universitetlərdə tərbiyə təcrübəsi müxtəlif olduğundan, universitetin tərbiyə prosesini həyata keçirə biləcəyi əsas fəaliyyət sahələrinin spektri müxtəlifdir. Universitetdə tərbiyə müəllimlərin, tələbələrin, universitetin sosial tərəfdaşlarının birgə fəaliyyəti prosesində həyata keçirilir. Ona görə də tərbiyənin məzmunu məhz bu fəaliyyəti – onun formalarını və real praktiki məzmununu əks etdirir. Müəllimin tələbələr üçün tərbiyəvi tədbir təşkil etməsi deyil, müəllimin tələbələrlə birgə tərbiyəvi işlərin təşkil etməsi vacibdir. Bu prosesdə əsas məsələ bu cür tədbirlərin keçirilməsi faktı, onların sayı vacib deyil. Burada vacib amil hansı münasibətlərin inkişaf etməsi, tələbələr və müəllimlərin hansı hissləri yaşaması, onların birgə fəaliyyətinin məzmununun nədən ibarət olmasıdır. Bu üsul universitetdə maraqlı və hadisəli həyatın təşkilinə imkan verəcək ki, bu da universitetdə tələbələrin – gələcək müəllimlərin təlim-tərbiyəsinin səmərəliliyinin əsas şərtidir. Müəllimlər tələbələri hərəkətləri, sözləri, münasibətləri ilə tərbiyə edirlər.

Müasir mərhələdə müəllim hazırlığının aktual məsələləri: uğurlar və çağırışlar

Beynəlxalq elmi konfrans

Yaxşı müəllim və maraqlı dərslər adi universitet dərslərini həmişə tərbiyəvi dərslərə çevirə bilməz. Maraqlı, əlbəttə ki, vacib şərtədir, lakin bu, yeganə şərt deyil. Tərbiyəvi dərslər həm də tərbiyə məzmunlu, tələbələrə dəyərlər, əxlaqi məsələlər və həyat problemləri haqqında düşünməyə sövq edən dərslərdir.

Buna, məsələn, dərslərdə bu və ya digər tərbiyəvi məlumatları tələbələrə təqdim etməklə nail olmaq olar:

1) Bu, sağlamlıq və pis vərdislər, insanların əxlaqi və əxlaqsız hərəkətləri, qəhrəmanlıq və qorxaqlıq, müharibə, ekologiya, klassik mədəniyyət, ədəbi və tarixi personajların taleyinin eniş-yoxuşları haqqında məlumatlar ola bilər.

2) Bu, sosial, əxlaqi, etik məsələlərə təsir edən məlumat ola bilər; şəxsiyyətlərarası, qruplararası, millətlərarası və ya dinlərarası münasibətlərin xüsusiyyətləri ola bilər.

3) Bu insanların siyasi, iqtisadi, mədəni həyatının problemləri ola bilər.

Yəni inkişaf edən insanın gündəlik həyatının dolğun yaşaması, cəmiyyətə uğurlu girişi üçün lazım olan hər şey. Müəllimlər tələbələrin diqqətini dərslərdə öyrənilən elmi kəşflərlə bağlı mənəvi problemlərə yönəldə bilərlər.

Bu cür tərbiyəvi məlumatlar tələbələrin diqqətini cəmiyyətin humanitar problemlərinə cəlb etmək, tədris materialına insani dəyər prizmasından baxmaq üçün bir fürsət olmalıdır. Bu, müəllimə müasir cəmiyyətin əsas dəyəri kimi tələbələrin şəxsiyyətə münasibətinin formalaşmasına təsir göstərməyə, tələbələrdə humanist dünyagörüşünü inkişaf etdirməyə, onlarda başqa insanların həyatına və ümumiyyətlə, həyata hörmət hissi aşılamağa imkan verəcəkdir. Bu cür tərbiyəvi məlumatlarının axtarışı müəllim üçün çətin olmamalıdır, çünki onlara müxtəlif bilik sahələrində rast gəlmək olur.

Tələbələrə təkcə tərbiyəvi məlumatları təqdim etmək kifayət deyil. Tələbələrin belə məlumatla işini təşkil etmək, müzakirələr etmək lazımdır. Belə məlumatlara tələbələrin fikirlərini, öz mövqelərini bildirməsi çox vacibdir. Bu aktiv iş formaları tələbələrə dərslərdə baxılan məsələyə öz münasibətini digər tələbələrin münasibəti ilə əlaqələndirməyə imkan verəcəkdir. Bu iş formaları həm də tələbələr arasında münasibətlərin korreksiyasına öz töhfəsini verəcək – tələbələr üçün əhəmiyyət kəsb edən həmyaşıdlarının rəyi çox vaxt onların dünyaya baxışlarında dəyişiklik mənbəyinə çevrilir.